

Éngép

részlet

Laknak bennem, azt hiszem, legalább hárman laknak, saját névvel, emlékezettel, azt gyanítom, néha nem is vagyok benne biztos, hányan, és hogy egyáltalán tudnak-e egymásról. Ha tudnának, vagyis, ha tudnánk, az még inkább megnehezítené a dolgot, de nem tudunk, vagy csak nem emlékszünk, legalábbis ez tűnik valószínűnek. Ez egyfajta önhipnózis, mondják, valami elől menekülni magunkba, vagy magunk elöl, bár annak, hogy magunkba magunk elöl, nem igazán látom értelmét. Minél többen vannak, minél többen vagyunk, annál kisebb az esélye, hogy ismerjük egymást, az egyiknek művészi hajlama van, a másiknak nyelvtudása, vagy ott van a harmadik, a keserű belső ügyész, aki egész álló nap a többieket vádolja. Össze kéne végre olvasztani őket, egy festőművész-szinkrontolmács-ügyésszé, de az eljárás túl bonyolult, szóval mostanában inkább csak a harmóniára törekszem.

*

Légió a nevem, mert sokan vagyunk, sokan, mondom, mi, Závada Péterek, legalább hárman, és a három az már sereg, farkason belül az éhes farka. Régóta nem hordunk ruhát, és nem lakunk házban, inkább a sírboltokban tanyázunk. Az istenre kényszerítelek, ne kínozz engem! – zokogunk a megváltó színe előtt, és láncunkat megszagatjuk. Mi közöm nekem te veled, Jézus, a magasságos Istennek Fia? Küldj minket a disznókba, hogy azokba menjünk be – hüppögjük, mikor testünkéből kiűz minket: elbeszélőnként legkevesebb egy-egy tisztátalan lélek.

*

Závada Péter ősi, pomerániai nemesi család sarjaként látta meg a napvilágot. Aznap, mikor megszületett, a nap sápadt volt és halovány, mintha sötétség szivárgott volna a csillagokból. Harmadik úkapja Poroszországban igen magas rangra emelkedett, törzskari kapitányként szolgált a huszonnégyes gyalogsági ezrednél, Odera-Frankfurtban állomásozott, élete végén elszegényedett. Závada Péter édesapja, Závada Pál már egy vagyontalan, hejőkeresztúri parasztcsalád egyetlen fiú gyermekeként nevelkedett. Géplakatosnak

tanult, erő- és munkagépek szerelését és az ezzel kapcsolatos kézi munkákat végezte. Szabadidejében a tökéletes feketetest létrehozásával kísérletezett. Mint azt Závada Péter maga is megmondta, költői tehetségét édesanyjától örökölte, mivelhogy gyermekkorában az ő hatása alatt állott. Tízéves korára folyékonyan beszélt az istálló állatainak nyelvét. Első írógépét egy maroknyi fenyőmagon vette.

*

A tökéletes feketetest szigorúan véve nem létezik, de nagyvonalú közelítéssel ilyennek tekinthetők a csillagok, a lámpa izzószála, valamint Závada Péter édesanyja. A harmincnégy éves Závada Pál erre az idő tájt eszmélt rá, mikor feleségül vette az akkor még csupán tizenhét éves Gyetvai Ágnes, Gyetvai András nyékládházi polgármester egyetlen leányát. A család és a szomszédok elmondása szerint a férfit természetes vidámság és derült életfelfogás jellemezte, szemben feleségével, akit egyesek a merevségig komoly, rendszerető, mások melankolikus, sőt, búskomor asszonynak ismertek. Gyetvai Ágnes a legjobban egy belül fekete anyaggal bevont üregre hasonlított, melynek falán egyetlen apró lyuk van. Egy ilyen üregbe belépve a fény, akár az elektromágneses sugárzás szinte teljesen elnyelődik, hiszen nagyon kicsi a valószínűsége, hogy sokszoros visszaverődés után éppen visszataláljon a lyukhoz, és kilépjen rajta.

*

Akkor pattant ki fejéből az ötlet, mikor először látogatást tett Abbé de l'Épée párizsi süketnéma-iskolájában. Kísérletezett már korábban oboával, klarinétal, fagottal, majd a szintén sípokból álló orgonával is, míg végül véletlenül egy falusi mulatságon megütötte fülét a duda hangja. Az addig hallott hangszerek közül ezt érezte a legközelebbinek az emberi hanghoz: mintha egy kisgyermek énekelne, aki állandóan ugyanazt a két-három hangot változtatja, és nem tudna belőlük kikecmeregni. Závada Pál tudta, egy beszélőgéphez nem kell más, mint egy tüdő, egy hangrés és egy száj. A tüdő megvan a fújtatóban, a hangrés a nádsípban, a száj pedig a tölcsér alakú oboafúvókában – gondolta. Emberi száj nélkül a beszélőgép mégsem volt több, mint egy szimpla protézis. Adódtak bizonyos beszédhibák. Az a rész, amely a száját helyettesítette, alapvető változtatásokat igényelt. Nem voltak fogai, nyelve, és nem volt lágy szájpadrása sem. Ennek következtében számos betűt határozatlanul, nem tisztán ejtett ki, mintha a szája tele volna híg, mégis darabos kásával.

*

Az Éngép vagyok, nem a beszélőgép, lényegesen fejlettebb vagyok nála, a működéshez nincs szükségem másra. Elmés szerkezet, mondják, okos kis kütyü, egyedül is primán elboldogulok, köszönöm, kifogástalanul eldiskurálok, mint most is, saját magammal. Pedig lehetnék például a sakkozó török, mondjuk egy szekrénynek is beillő, zárt asztal mögött ülnek, bal karom egy párnán pihenne, míg hosszú szárú pipám jobbomban tartanám. A párnán pihenő balommal játszanék, karom mozgását gölyacsőr-mechanikával oldanák meg, míg a sakktáblát periszkóp segítségével tartanám szemmel. Azt mondanák rám, mechanikusan eklektikus vagyok, meg hogy birtokba veszem az értelmet. Sejtteni lehetne, hogy ember rejtőzik bennem, és bár ezt soha egy szóval nem tagadnám, mégis csalással vádolnának. Mindez ugyanakkor puszta képzelgés, én az Éngép vagyok, nem a beszélőgép, és még véletlenül sem a sakkozó fatörök, bennem nem rejtőzik senki, főleg nem Závada Péter.

ANDRÉ FERENC

Százhusz csikorgó télen át. Hangjátékok József Attilára

A Radnóti-változat

Utolsó ecloga

*Porladó testtel
fekszem a földben,
trappol a hadtest
nyája fölöttem.
Dörren az ég is,
reszket az erdő.
Csak üres ágy marad*

Részlet a szerző idén megjelenő, a pastiche jegyében készülő kötetéből, amelyben arra tesz kísérletet, hogy különböző költők, alakok hogyan szólítanák meg versben az idén 120 éves József Attilát.